

Els rius de Babilònia baixen tristos

per Pere Roca i Garriga

Em sembla que cadascú, quan acaba de llegir un llibre, té ganes d'expressar què li ha semblat l'obra, que l'ha ocupat un determinat nombre d'hores; i, així, aprofita la primera ocasió que se li ofereix i que li sembla apropiada per a comunicar a altri el seu judici o la seva opinió al respecte. Aquest és el meu cas, o, si voleu, aquesta és la circumstància que justifica les línies que vaig a dedicar a comentari de la novel·leta "Els rius de Babilònia", amb la qual el simpàtic mallorquí Gabriel Janer i Manila obtingué el Premi Sant Joan 1984, de la Caixa de Sabadell. Com tots els clients impositors de l'esmentada Institució que no baden, i al marge de cap mèrit expressable en paràmetre d'intel·lectualitat o nivell cultural, vaig rebre, per la Diada del Llibre d'enguany, un exemplar nou de trunca de l'esmentada obra. I, ja ho sabeu, allò que es diu: l'ocasió fa el lladre!

No pretenc ésser equànim, estricta ni primmirat, com ho ha de ser, posem per cas, un bon crític literari, en la meua glossa. Veig a venir que em deixaré portar per les meves naturals inclinacions, prevencions i reticències davant el fenomen de l'escriptor en general i de la literatura d'ara i de la de sempre. En definitiva, l'obra a què em referiré no serà sinó un pretext per poder fer una sèrie de consideracions de caràcter general i rematadament subjectives entorn de qüestions que potser ben poca cosa hi tenen a veure.

Prevençió davant els novel·listes joves

Que un jove -entès aquest mot en el sentit usual, i sense fer-hi més filigranes- pugui escriure una veritable novel·la, em sembla, pel cap baix, bastant discutible. No negaré al jove -tots hem passat per aqueix estat tan curiós del cicle vital que avança cap a la maduresa- fantasia, empena, il·lusió, coratge i, si voleu, estil que li permetin d'omplir decentment pàgines i més pàgines plenes de vida i que es fan llegir. Però sigui'm permès de recordar que una novel·la no és un munt de pàgines llegibles, sinó quelcom més. La cosa no té volta de full, com diríem amb gir castellanista.

Amb el feble i fràgil bagatge que porta -i que de vegades, per cert, porta tan gentilment-, el jove no passa de ser un modest aprenent de la vida, de la qual, el pobre!, no sap ni en pot saber, com de la missa es diu, la meitat. Perquè una cosa és intuïció, curiositat, delit "et sic de caeteris", i una altra, molt diferent, experiència, vivències; coses, aquestes, de molt pes i que, si no vaig errat, només s'adquireixen amb els anys. Amb els anys i amb els afanyos que solen acompanyar-los.

Crec, doncs, que plantejar la vida i miracles d'uns personatges de ficció, però que pretenen ser de carn i ossos -sinó, pleguem!-, a partir de l'alegre òptica juvenil, equival a falsejar la realitat, a donar inesquívament gat per llebre. El producte en qüestió arribarà, en el millor dels casos, a ser menjívool, però serà poc substancios i sempre coixejarà de superficialitat i convencionalisme. Per més que s'hagi esforçat en l'observació del que fan i el que deixen de fer els grans, el jove pressumptament novel·lista no podrà abastar

les raons o les motivacions reals i profundes d'aquests seus congèneres. Deixem-nos de romanços: les novel·les que, a més de distretes, amenes i entretingudes, són verament substancioses i poden "dir-nos" quelcom són les escrites per gent madura, per aquells que, no solament han observat i captat això i allò, sinó que ho han viscut ells mateixos, o bé que estaven en condicions de maduresa per a entendre-ho bé i interpretar-ho des del nivell convenient.

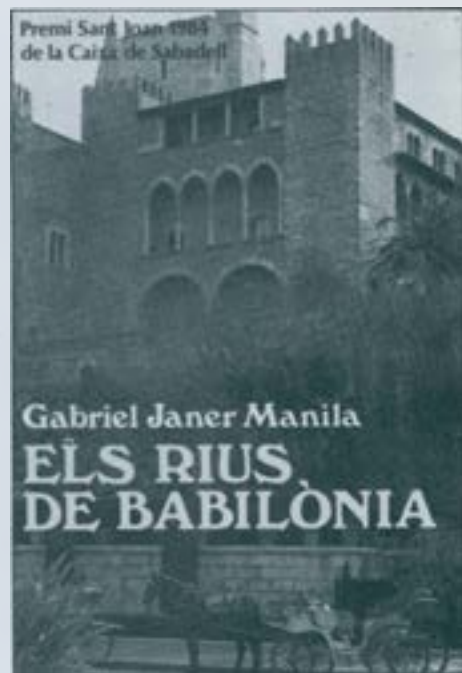
Portant a les darreres conseqüències aquesta severitat amb què em sembla que cal tractar el tema, jo diria, sense embuts, que els joves, quan volen fer de novel·listes i ningú no els ho treu del cap a temps, el que produeixen no passa de ser un esbós, molt verd, molt aigualit, del que, en els casos més favorables, podria esdevenir una veritable novel·la: exactament la que prematurament aspiren a escriure i que -qui sap?- algun dia, anys a venir, escriuran, si persisteixen en la dèria. Els joves són, com se sol dir molt encertadament, una promesa, i com a tal han de ser valorats i estimats. Tota altra actitud envers ells és, parlant en plata, demagògia.

La banalitat i els seus ornaments

Fetes aquestes consideracions generals, que potser tenen una punta d'exageració i de radicalitat, m'apresso a aclarir que Gabriel Janer i Manila ja no és tan jove com això. I que, d'altra banda, els Premis no són fets per a guardonar els Dickens, Cervantes, Dostoievskis, Manzoni, Balzacs, Joyces i similars que fan cua esperant ser catapultats. Convé, doncs, situar-nos en l'indefugible pla de la més humil relativitat, fent-nos càrrec de les situacions concretes i les circumstàncies que ens obliguen a tocar de peus a terra. Així, al so d'aquest diapasó, és com voldria parlar de la meua personal lectura del llibre a què m'estic referint.

"Els Rius de Babilònia" -diria per començar- no és un text de Geografia, sinó la història novel·lada d'una infidelitat conjugal quan la caseta de pagès. Estem, doncs, davant una novel·la que, almenys pel seu tema, no promet tenir massa "ganxo", sinó més aviat tot el contrari. A les primeres pàgines, quan la protagonista, Aurora -una malalta que no ho sembla gaire-, ens parla de Joan, el seu enamorat, i vice-versa, ja us vénen ganes de tancar el llibre i d'anar a donar un tomb per les vores del riu Ripoll, que, ben mirat, també hauria pogut fornir un bon títol a una narració novel·listica d'estar per casa com aquesta... ¿Com s'ho haurà engiponat l'autor per omplir 185 pàgines desenrotllant, sense perdre l'esma ni el delit, un assumpte tan poc original, tan adotzenat, que, amb variants més o menys aprofitables, ha estat tractat infinitat de vegades en totes les literatures i que ha estat pàbul de tants i tan esgarrifosos folletins? Probablement -pensem- Janer i Manila hi haurà afegit algun meravellós ingredient capaç de suscitar un interès "d'emergència" en el magi del presumpte lector i d'allargassar, així mateix, la narració.

Té! Aqueixa noia s'ha enamorat com una boja d'un professor d'Art que, a més de dir-

se Joan -cosa aquesta que no revestiria especial gravetat-, és casat i mostra una marcada tendència a filosofar i a teoritzar: quan està inspirat, deixa anar, com aquell qui res, algunes idees que poden semblar originals sobre la vida, el més ençà i el més enllà, etc. Ens assabenta la història, que s'han acostumat a veure's d'amagatotis els capvespres -l'horbaixa-, moment crepuscular que, a la ciutat de Mallorca i arran del seu port, sembla que té un especial i peculiaríssim encís. Com és de suposar, les relacions que, amb un cert sentiment de culpabilitat, han entaulat l'Aurora i el Joan no són merament platòniques, amb la qual cosa la narració se salva del perill i el risc de caure en el to de la desacreditada "novel·la rosa", on tot és tan net que arriba a fer pena. No, els rius de Babilònia són d'un color més pujat. Però, com que tampoc no es pot dir que l'autor mostri una especial inclinació a rabejar-se en les flaqueses de la carn -ja en té prou amb la circumstància que el Joan sigui, com és, casat i pare de família-, la manera d'omplir pàgines l'ha trobada el nostre novel·lista amb la utilització d'altres recursos més innocuos, com són el de dir les coses amb el major nombre possible de mots, introduint reiteracions de bon veure i digressions bastants gratuïtes i, sobretot, explicant-nos com s'ho ha fet el pare de l'Aurora per passar -com efectivament ha passat- de la situació d'economia familiar modesteta que tenia quan es va maridar, al "status" de gran potentat que demostra haver assolit en el temps que l'acció novel·listica es descabdella.

Això darrer li permet, a més a més, de fer una crítica "contestatària", la mar de ben intencionada, sobre la faisó barroera, deplorable, irritant o revoltant com s'és produïda la transformació de l'illa de Mallorca en aquests darrers anys, vull dir els anys del "boom" turístic de les Balears. El conegut procés d'especulació d'uns quants mallorquins llestos, pe-

rò sense entranyes ni sensibilitat, que, en ares del Turisme, s'han fet rics a costa de destruir materialment i espiritualment aquella paradisiaca "Illa de la Calma" on tot era bona i patriarcalisme -una autèntica Arcàdia feliç-, hi compareix puntualment i amb els tòpics de consuetud, animant, com acolorit teló de fons, la trista, banal, ensopida història d'aquells dos infeliços enamorats, que acabarà malament.

Un llenguatge gris, però amb excel·lents titulacions

Tractant-se d'un assumpte i d'una acció que tenen com a escenari l'illa de Mallorca i com a personatges uns veritables mallorquins, no hauria quedat del tot malament, ans al contrari, la presència a les pàgines de la novel·la, tangencialment babilònica, dels deliciosos dialectalismes propis de la parla il·lenca i d'una bona dosi de les no menys saboroses locucions i dites que, quan s'expressa en la seva llengua, utilitzat aquella bona gent. Però tot això no hi és. Precisament, pel que fa al diàleg, decepciona profundament el to, al meu entendre totalment inadequat al tarannà dels personatges, que l'autor s'inventa. Llevat del Joan, a qui escau una certa dosi de la pedanteria pròpia de l'intel·lectual de via estreta, els altres, sobretot els pares de la protagonista, no s'expressen amb la naturalitat i la fàcil planera que els correspondria, sinó que ho fan emprant una terminologia i una sintaxi convencionals, que, francament, els ve gran.

Un encert molt remarcable del llibre és, al meu entendre, la seva divisió en capítols bastant breus -de quatre o cinc pàgines en mitjana- que donen al lector una grata sensació d'alleugiment en la tasca que s'ha imposat d'engullir-se sense empatx l'obra que ha pres il·lusionadament en les seves mans. Una altra particularitat mereixedora d'esment és l'exquisida qualitat poètica que l'autor ha sabut donar a tots i cadascun dels títols dels capítols en qüestió: trenta-cinc títols, trenta-cinc perles fines! Tant és així que, llegint l'índex abans de fullejar l'obra, un hom podria creure que el que té a les mans no és pas una novel·la o cosa semblant, sinó un recull d'encisadors poemes, d'aquells que ara ja no s'estilen i que, tanmateix, de vegades, la gent d'una certa edat encara voldrien llegir a l'horabaixa.

Aclariments i excuses (si és que cal dar-les)

El meu comentari ha sortit així d'aspre i malagradós. Ho sento per en Gabriel Janer i Manila, que no hi té cap culpa. I és que, en el fons de la qüestió hi ha que, d'ençà que vaig passar la dolorosa experiència de llegir un bon nombre de pàgines del famós "Ulisses" de James Joyce, estic molt "sensibilitzat" davant la novel·lística d'avui i no puc menys que mirar-me-la amb una gran prevenció. Espero que, amb el pas dels anys, se m'anirà cicatritzant la ferida. De moment, la lectura d'"El nom de la rosa", d'Umberto Eco m'ha reconciliat una mica amb la novel·lística i amb els novel·listes de les nostres calendes; però, vaja, no prou com per a estar tranquil. Les coses, quan estan desgavellades, costa molt d'arranjar-les i restituir-les al seu ordre i estat primitius. I, és clar, de vegades paguen justos per pecadors... A mi, sincerament, els rius de Babilònia m'ha semblat que baixaven tristos, igual com els veï el salmista, que ens diu que el feien plorar.

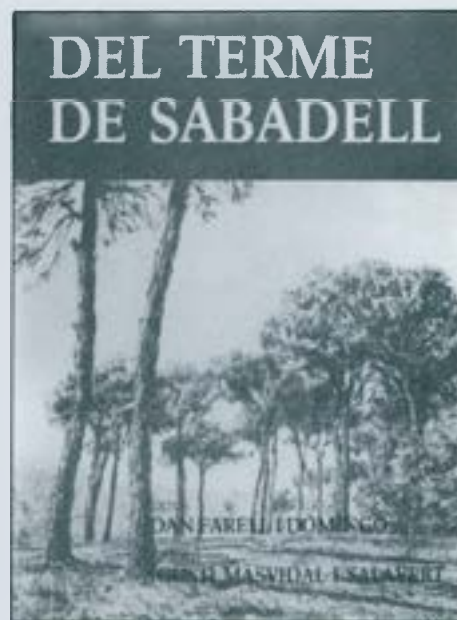
Una bona passejada pels voltants de Sabadell

per P. R. G.

Això és, ni més ni menys, el que han fet, prenent-s'ho amb calma i, naturalment, per etapes, el Joan Farell i l'Agustí Masvidal, dos sabadellencs que no són precisament uns joves de la primera volada, però que -diguem-ho en honor de la veritat- tanmateix ho semblen, perquè tenen allò tan enviable que se'n diu la joventut d'esperit: l'entusiasme, la curiositat a flor de pell, la il·lusió i una invencible resistència al desànim. Han resseguit jo diria pam a pam tota la zona rural del nostre terme -per a ells, la zona urbana ja no té secrets- i al capdavant del seu deambular ens han ofert ressenya viva, precisa i fidedigna del que han copsat en un llibre de bon veure on text i il·lustracions es complementen escaientment i que posseeix la rara virtut de fer-nos respirar les flaires d'aqueixa bella parcel·la vallesana on la nostra ciutat està assentada i que constitueix el seu entorn immediat.

"Del terme de Sabadell" es titula el llibre, el qual, dit sigui de passada, és bellament editat i reuneix unes característiques tipogràfiques força remarcables. No és un llibre luxós, d'aquells que de vegades ens enlluernen i en els quals la relació entre el continent i el contingut no és precisament la correcta, sinó un llibre que se situa folgadoament en un nivell satisfactori de dignitat i correcció i que denota exquisida cura en el seu plantejament i tot al llarg de la seva confecció. El seu format més aviat gran (21x27,5 cm.) permet una bona reproducció dels dibuixos que l'il·lustren, de l'Agustí Masvidal, tan fins i matisats, els quals van a tota plana acompanyant el text corresponent al tema, que és la part de l'obra que es deu al Joan Farell. El total del volum és d'unes cent cinquanta pàgines, de les quals es pot ben afirmar que no n'hi ha ni una que hi sobri o que desentoni de les altes, o que baixi de to: l'obra té una consistència perfecta i el seu interès no sofreix minva ni decau en cap dels seus setanta-quatre epígrafs.

Són, en efecte, setanta-quatre els temes concrets que conté. Masies, esglésies, boscos, torrenteres, fonts i indrets diversos de la nostra rodalia hi van apareixent com a fites de la caminada dels dos autors, aqueixa visita exploratòria -o, més pròpiament parlant, de redescoberta- que animosament i amb els ulls ben oberts hi han fet. Sense recórrer ni remotament al tòpic, ans al contrari amb una frescor deliciosa i, a més, amb una riquesa de lèxic que arriba a sorprendre'ns, el Joan Farell ens va descobrint la bellesa i l'encís d'aquest paisatge tan nostre però malauradament tan poc conegut i valorat per nosaltres. Quan hi escau, una digressió històrica àgil i concisa, sempre ben docu mentada, ve a donar-nos la deguda perspectiva d'antiguitat a allò que ens descriu: quan fou construïda aquella masia, com se'n deia anys enrera, quines famílies l'han habitada, quins fets més o menys rellevants s'han pro-

duït al seu entorn...

Com era d'esperar, al costat de les efluents líriques suscitades ací i allà per la bellesa del que està contemplant, o per les circumstàncies del moment en què s'escaigué l'arribada al lloc de què ens dona notícia, el Joan Farell no es pot estar de deixar escrites, manta vegada, dolgudes frases de lamentació davant les destrosses greus, sovint irreparables, que va observant al seu pas, tant pel que fa a masies i cases de concreu que ara estan en ruïna o que han estat barroerament desfigurades com pel que fa a paratges naturals que, per haver estat desconsideradament tractats, han perdut aquell encís que tenien uns anys enrera. Aquesta nota sentimental és un dels elements que, almenys per a nosaltres els sabadellencs, confereixen un complementari valor entranyable a l'obra, ja de si mateixa prou valuosa com a testimoni objectiu d'una realitat geogràfica catalana, molt petita si voleu, però d'enorme interès general, en aquest precís moment històric en què, com es pot veure i preveure, s'inicia un dels canvis més radicals que mai s'hagin registrat en les relacions entre l'home i la natura i el territori.

Una obra com la qua estic comentant és, al meu entendre, altament meritòria i no podria deixar-se passar sense esment entre nosaltres. És encoratjador constatar la bona acollida que tingué en el moment de la seva aparició, la passada Diada del Llibre. I és d'esperar que continuï suscitant curiositat i interès en la gent de casa nostra i que es conegui i divulgui entre el jovent, car així s'aconseguiran els objectius que han perseguit els autors en realitzar-la, i que no són altres que contribuir a fer conèixer i estimar una mica més aquesta realitat global que ells tan bé coneixen i tan profundament estimen que es diu Sabadell.